

ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ БАНКІВ В ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

Анотація. В статті проведено теоретичному аналіз наукової літератури з питань концепцій впливу фінансової стабільності транснаціональних банків на розвиток світової економіки, здійснено співставний аналіз основних показників фінансової стабільності ТНБ. Актуальність досліджуваної проблеми зумовлена посиленням пруденційного банківського нагляду з урахуванням оновлених принципів стабільності банків та банківських систем у стандарті «Базель-III» у доповнення до попередніх стандартів «Базель-I» та «Базель-II» у посткризовий період розвитку світової економіки, що позначилось зниженням загальної доходності активів ТНБ. Результати розрахунків та здійсненого співставного аналізу дають змогу зробити висновок, що у посткризовий період ТНБ демонструють у цілому високі показники фінансової стабільності, яка має тенденцію покращуватись. Посиленні вимоги щодо фінансової стабільності системно-важливі банків світу з боку інститутів макропруденційного нагляду обумовлюють удосконалення їх стратегії на глобальному ринку у порівнянні з іншими ТНБ.

Ключові слова: фінансова стабільність, пруденційний нагляд, прибутковість, транснаціональні банки, глобальний банкінг.

Annotation. In the article the theoretical analysis of the scientific literature on the impact of financial stability concepts TNB for the world economy made comparable analysis of the main indicators of financial stability TNB. Relevance of the research problem caused by the strengthening of prudential banking

---

¹ здобувач кафедри міжнародного менеджменту ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

supervision, taking into account updated principles of the stability of banks and banking systems in the standard "Basel III" in addition to previous standards "Basel I" and "Basel II" in the post-crisis development of the world economy, which affected decrease profitability and capacity factor of TNB. The calculation results and carried out comparative analysis allow to conclude that the post-crisis period TNB show generally high levels of financial stability, which tends to improve. Strengthening financial stability requirements for systemically-important banks in the world by macroprudential supervision institutions determine their improvement strategies in the global market compared to other TNB.

Keywords: *financial stability, prudential supervision, profitability, multinational banks, global banking.*

Аннотация. *В статье проведен теоретический анализ концепций, имеющих в научной литературе по вопросам влияния финансовой стабильности транснациональных банков на развитие мировой экономики, осуществлен сопоставимый анализ основных показателей финансовой устойчивости ТНБ. Актуальность исследуемой проблемы обусловлена усилением пруденциального банковского надзора с учетом обновленных принципов стабильности банков и банковских систем в стандарте «Базель-III» в дополнение к предыдущим стандартам «Базель-I» и «Базель-II» в посткризисный период развития мировой экономики, что отразилось снижением общей доходности активов ТНБ. Результаты расчетов и осуществленного сопоставимого анализа позволяют сделать вывод, что в посткризисный период ТНБ демонстрируют в целом высокие показатели финансовой стабильности, которая имеет тенденцию улучшаться. Усиление требований к финансовой стабильности системно важных банков мира со стороны институтов макропруденциального надзора обуславливают совершенствование их стратегий на глобальном рынке по сравнению с другими ТНБ.*

Ключевые слова: *финансовая стабильность, пруденциальный надзор, доходность, транснациональные банки, глобальный банкинг.*

Постановка проблеми. Транснаціоналізація є характерною ознакою розвитку ринку банківських послуг. Роль транснаціональних банків (ТНБ) у сучасній глобальній економіці визначається їх впливом на стабільність міжнародного валютно-кредитного ринку та високою ризиковістю. Саме фінансова нестабільність ТНБ спричинила світову фінансову кризу 2007-2009 років. Посткризовий період розвитку світової економіки позначився посиленням пруденційного банківського нагляду з урахуванням оновлених принципів стабільності банків та банківських систем у стандарті «Базель-III» у доповнення до попередніх стандартів «Базель-I» та «Базель-II». З метою нейтралізації ризиків, що несе фінансова нестабільність ТНБ відбувається удосконалення фіскального, валютного та монетарного регулювання з боку урядів та наднаціональних інституцій, тому дослідження фінансової стабільності ТНБ в посткризовий період є важливим та актуальним науковим завданням.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематиці фінансової стабільності банків під час кризи та у посткризовий період приділено значну увагу серед міжнародної експертної та наукової спільноти. Відмітимо серед численних праць зарубіжних вчених науковий доробок І. Азіса, В. Бруно, Х.С. Шина, які розглядали у низці праць взаємозв'язок ефективності фінансових інститутів, виникнення глобальних банківських ризиків і фінансової стабільності [2; 3; 4]. Вплив глобальної банківської діяльності на фінансову кризу 2007–2009 років розглянули В.В. Ачаря та П. Счнабл, які надали докази того, що поширення кризових процесів більше пов'язано з банківськими потоками, ніж з глобальними дисбалансами [1]. Д.Н. Чорафас [5], Р. Сміт, І. Уолтер та Дж. ДеЛонг відзначили складність регулювання глобальних банків та основні тенденції розвитку глобального банкінгу [11]. Дж. Дермайн запропонував напрямки удосконалення банківського корпоративного управління і, зокрема, управління ризиком з урахуванням рекомендацій Базельського комітету, ОЕСР і Європейського Союзу тощо [6].

Вітчизняні автори приділили особливу увагу проблематиці фінансової стабільності банків. В.В. Козюк розглядав монетарні засади глобальної

фінансової стабільності та інструменти забезпечення платоспроможності глобальних банків в умовах світової фінансової кризи [16].

Вплив глобалізаційних процесів на фінансову стійкість банківської системи дослідили Л.В. Кузнєцова та В.В. Коваленко [17]. В.В. Коваленко та О.Г. Коренева здійснено загальнотеоретичні положення ефективності банківської системи в умовах глобальної конкуренції з емпіричними дослідженням ефективності банківської системи України [15]. І.М. Парасій-Вергуненко, В.Б. Кириленко, Т.В. Ларікова розкрили сутність та організацію управлінського обліку в банках [20]. Л.В. Юрчишена, С.В. Подолян [21], а також Л.М. Ремньова та Л.М. Дядечко розглядали управління фінансовою стійкістю банківських установ у сучасних умовах [19].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Існує методична невизначеність питань щодо інструментарію оцінки фінансової стабільності ТНБ в посткризовий період розвитку глобальної економіки.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є дослідження фінансової стабільності ТНБ в посткризовий період.

Основні результати. Трагування поняття фінансової стабільності здійснено в працях багатьох авторів. Зокрема, як зазначає В. Козюк «глобальна фінансова стабільність дедалі більше починає залежати від: по-перше, суб'єктивного сприйняття ризику, що впливає з характеру інтерпретації ступеня відповідності між можливостями підтримувати платіжний дефіцит; по-друге, монетарних взаємин між провідними країнами з протилежним платіжним статусом, характер яких може створювати, а може і не створювати повною мірою підґрунтя для інтерпретації впливу таких взаємин на зміст ризику глобальних фінансових трансакцій» [16, с. 321].

Численні дослідження причин виникнення світової фінансово-економічної кризи 2007–2009 років свідчать про ключову роль різкого погіршення фінансової стабільності ТНБ, що призвело до ризику глобальних фінансових трансакцій та браку надійних фінансових активів, недостатність ліквідності та глобальної кризи трансмісії. Під час світової фінансової кризи 2007–2009 років саме неплатоспроможність ТНБ обумовила руйнівні

наслідки, як для урядового, так і для корпоративного секторів. Світова фінансова криза 2007–2009 років підтвердила системне значення ТНБ та їх взаємозв'язок з іншими секторами економіки [3; 5; 6; 14]. Як довели емпіричні дослідження В. Бруно та Х.С. Шина «у всьому світі – як для розвинених країн, так і для країн з економікою, що розвивається, існує тісний зв'язок діяльності глобальної банківської системи та корпоративного ризику» [3]. Таким чином, транснаціоналізація банківської діяльності вимагає посиленої уваги з боку регуляторної системи до фінансової стабільності. Впродовж світової фінансово-економічної кризи 2007–2008 років та у посткризовий період особливої актуальності набула тематика удосконалення наддержавних та макроекономічних регулятивно-інституційних засад з метою створення довіри до банківського сектору та ТНБ, зокрема [1-6; 11-12; 15; 19]. Одним з питань є проциклічність фінансової стабільності глобального банкінгу в цілому та банківських криз, як її прояву [1-5; 12; 15-17]. К. Велен, зокрема, зазначає, що макроекономічна політика, спрямована на скорочення глобальних дисбалансів є доречною але вона, ймовірно, не запобігла б кризі. Глобальні політичні зусилля, щоб не допустити повторення фінансової кризи необхідно зосередити на поліпшенні банківського регулювання [12].

Методичний апарат оцінки фінансової стабільності банків передбачає різні інструменти та методи. Наприклад, керівництво по складанню показників фінансової стабільності МВФ, запропонований у 2007 р. з урахуванням принципів Базельського комітету з фінансового нагляду у «Базель -II» та «Базель-I», особливу увагу приділяє депозитним установам. Даний перелік удосконалено у посткризовий період з урахуванням «Базель-III» та вибіркою найбільш важливих індикаторів, які дають змогу здійснити аналіз в більшості країн світу.

Фінансовий стан банківського сектору визначається за рівнем основного набору з 12 показників, та додаткового з 27 показників, який містить показники небанківських фінансових установ, підприємств, домашніх господарств, фінансових ринків та ринку нерухомості (табл. 1).

**Основний набір показників фінансової стабільності депозитних
організацій, МВФ (2007)**

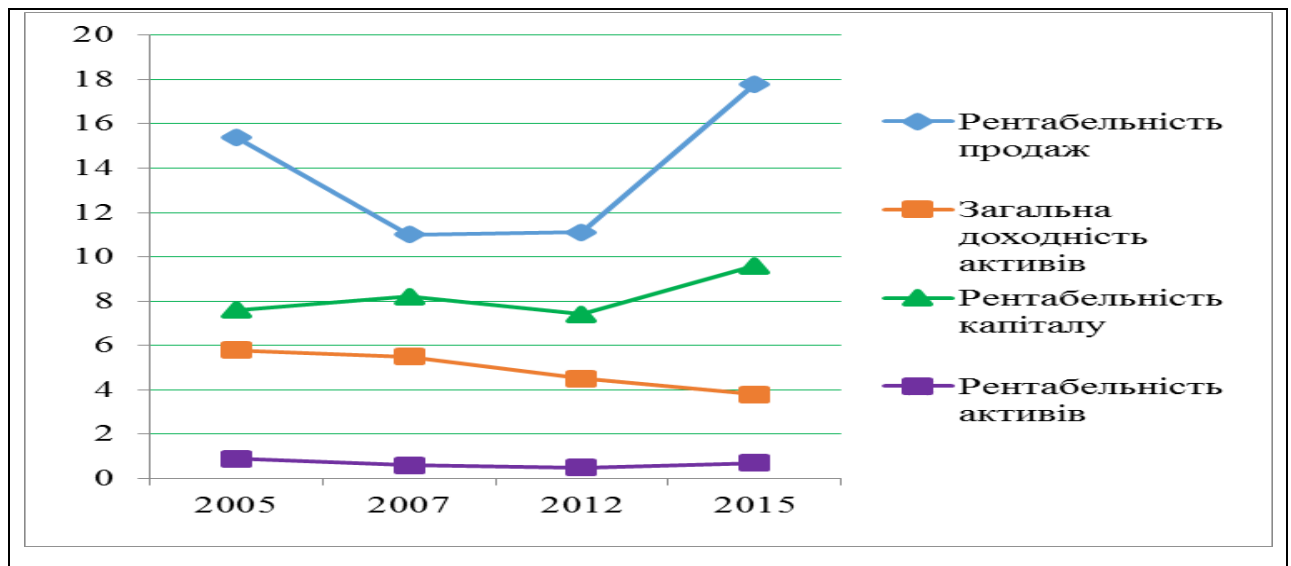
Показники фінансової стабільності	
<i>Достатність капіталу</i>	Регулятивний капітал до зважених на ризик активів
	Регулятивний капітал 1-го рівня до зважених на ризик активів
	Недіючі позики мінус резерви до капіталу
<i>Якість активів</i>	Недіючі позики до сукупних бруто-позик
	Секторальний розподіл позик до сукупних позик
<i>Прибутки та прибутковість</i>	Дохідність активів
	Дохідність капіталу
	Відсоткова маржа до бруто-доходу
	Невідсоткові витрати до бруто-доходу
<i>Ліквідність</i>	Ліквідні активи до сукупних активів (коефіцієнт ліквідності активів)
	Ліквідні активи до короткострокових зобов'язань
<i>Чутливість до ринкового ризику</i>	Чиста відкрита позиція в іноземній валюті до капіталу

Джерело: [18].

Оскільки «фінансова стійкість комерційного банку забезпечується прибутковою його діяльністю з обмеженнями відносно ліквідності й безпеки (надійності)» [21, с. 73], то поширеним методом аналізу фінансової стабільності банків є метод фінансових коефіцієнтів на основі оцінки прибутковості банківської діяльності.

Для аналізу нами обрано тридцять ТНБ визначених серед 2000 найбільших публічних компаній світу Форбс Глобал 2000, оприлюднених у 2006, 2008, 2013 та 2016 роках, які відображають результати діяльності за 2005, 2007, 2012 за 2015 роки відповідно для банків: ICBC, JPMorgan Chase, Wells Fargo, Bank of America, Citigroup, HSBC Holdings, BNP Paribas, Banco Santander, Royal Bank of Canada, Commonwealth Bank, Westpac Banking Group, ANZ, National Australian Bank, Bank of Nova Scotia, US Bancorp, Mizuho Financial, Société Générale, Bank of Montreal, PNC Financial Services, Bank of New York Mellon, Lloyds Banking Group, BB&T, Natixis, Barclays, Royal Bank of Scotland, FirstRand, Standard Chartered, Regions Financial, KeyCorp, Comerica. Як видно до списку досліджуваних установ увійшли чотирнадцять системно-важливих банків, що визначені Радою з фінансової стабільності та Базельським комітетом з фінансового нагляду у 2015 році.

Дослідження системи взаємозв'язаних розрахункових показників діяльності ТНБ дають змогу краще обґрунтувати висновки про фінансову стабільність не залежно від розміру банківської установи. Серед загальноновизнаних показників [13-21] нами обрано такі: рентабельність продаж, рентабельність активів, загальна доходність активів, рентабельність капіталу, коефіцієнт дієздатності. Рентабельність продажів розрахована як відсоткове відношення чистого прибутку до виручки за відповідний рік. Рентабельність активів розрахована як відсоткове відношення чистого прибутку до величини активів за відповідний рік. Загальна доходність активів розрахована нами як відсоткове відношення виручки до вартості активів за відповідний рік. Рентабельність капіталу - як відношення чистого прибутку до загальної вартості за відповідний рік. Розглянемо, як змінювалась середні значення обраних показників діяльності всіх 30 ТНБ у досліджувані роки, що дасть змогу виявити особливості у посткризовий період. Розраховані коефіцієнти фінансових результатів тридцяти основних банків світу у 2005, 2007, 2012, 2015 роки представлено на рис.1.

Рис.1 Динаміка величини коефіцієнтів фінансових результатів тридцяти основних банків світу (2005, 2007, 2012, 2015)

Джерело: розраховано за [7–10].

Рис.1 демонструє погіршення рентабельності продаж, загальної доходності активів та рентабельності капіталу у 2012 році порівняно з

початком кризи у 2007 році. З одного боку у 2007 році, не всі банки відчули наслідки кризи, а з іншого – низькі фінансові показники у 2012 році свідчать вплив на ТНБ низької ділової активності на світових ринках та першого етапу впровадження принципів «Базель-III» у макропруденційний нагляд. Вищі значення у 2015 році свідчать про реакцію ТНБ на поживлення економічного зростання в ЄС та адаптацію глобального банкінгу до посилених вимог щодо капіталу та показників ліквідності в післякризовий період.

Рентабельність продаж, що нижче середньої для тридцяти банків мають у 2015 році 8 банків, серед них три системно-важливих банки Великобританії демонструють збитковість. Це Royal Bank of Scotland, Barclays та Standard Chartered, який має найгірше значення (-10,7%).

Рентабельність активів є показником ефективності банківського менеджменту. Коефіцієнт рентабельності активів, за умови досягнення 1% і вище, свідчить про здатність менеджменту ефективно управляти активами банку. Рентабельність активів була максимальною у передкризовому 2005 році, але нижче 1%. Під час кризи та у перші після кризові роки цей показник був низьким. У посткризовий період спостерігається тенденція зростання цього коефіцієнту на 0,2% з 2012 по 2015 роки. У 2015 році низьку рентабельність продемонстрували 21 ТНБ, у тому числі 12 системно-важливих банків світу (Royal Bank of Scotland, HSBC Holdings, Barclays, Standard Chartered (всі - Великобританія), Société Générale та BNP Paribas (Франція), Banco Santander (Іспанія), Bank of America, Bank of New York Mellon, KeyCorp, Citigroup (всі - США) Mizuho Financial (Японія)) та інші банки з числа тридцяти досліджуваних (Lloyds Banking Group, Natixis, National Australian Bank, Comerica, Bank of Montreal та Royal Bank of Canada (Канада), Bank of Nova Scotia, ANZ, Regions Financial).

Загальна доходність активів знижувалась з року в рік від початку досліджуваного періоду. Це свідчить про зниження рівня доходу, який припадає на одиницю активів, які використовує банк. Зниження показників рентабельності активів та загальної доходності активів є реакцією основних

банків на посилення вимог до капіталу банку і введення посиленних вимог щодо ліквідності в Базелі III, що прийняті з метою зміцнити глобальну фінансову стабільність і впроваджуються поетапно з 2012 року. У 2015 році 21 ТНБ демонструє загальну доходність активів нижче 5%, серед них найнижчі значення 2% мають системно-важливі значення Royal Bank of Scotland та Barclays (обидва - Великобританія), Société Générale (Франція) та Mizuho Financial (Японія).

А.В. Буряк пропонує з метою оцінки ефективності банків на перспективу поряд із показниками прибутковості використовувати «коефіцієнт, який характеризує операційну ефективність діяльності банку. Даний показник у вітчизняній літературі має назву коефіцієнту дієздатності (у закордонній – cost to income ratio, або CIR) та розраховується шляхом визначення співвідношення операційних витрат та операційних доходів банку» [13]. Коефіцієнт дієздатності означає кількість коштів, яку потрібно витратити банку для отримання 1 одиниці виручки. Таким чином, чим нижче його значення, тим краще менеджмент банку керує витратами. Традиційно значення коефіцієнту нижче 85 % вважається критичною межею ефективності банківського менеджменту.

У таблиці 2 представлено динаміку усередненого коефіцієнту дієздатності для тридцяти ТНБ у 2005, 2007, 2012, 2015 роках.

Таблиця 2

Динаміка усередненого коефіцієнту дієздатності для тридцяти основних банків, % (2005, 2007, 2012, 2015)

Показник	2005	2007	2012	2015
Середнє значення	83,5	87,6	86,8	83,5
Стандартне відхилення	5	4	10	10
Мінімальне значення (найкраще)	71 (ICBC, Китай)	79	72	71 (FirstRand, Південно-африканська Республіка)
Максимальне значення (найгірше)	96	99	122 (Royal Bank of Scotland, Великобританія)	111

Джерело: розраховано за даними [7-10].

Найкращі (найнижчі значення) мали ТНБ у 2005 та 2007 роках. У 2005 році найефективнішим був Промисловий і комерційний банк Китаю (ICBC) із показниками 71%, а у 2015 – FirstRand (Південно-Африканська Республіка), яким вистачало 71 долар США витрат для отримання 100 доходу. Найнижча ефективність була у Royal Bank of Scotland, (Великобританія) у 2012 році, витрати якого на 22% перевищували доходи. У 2015 році п'ять банків з тридцяти продемонстрували низьку ефективність за коефіцієнтом дієзданості – це Banco Santander (Іспанія), Natixis та BNP Paribas (Франція), Lloyds Banking Group та Barclays (Великобританія). При цьому Banco Santander (Іспанія), BNP Paribas (Франція) та Barclays (Великобританія) віднесені до системно-важливих банків світу. У 2012 та 2015 роках зросла диференціація між досліджуваними банками, про що свідчить подвоєння стандартного відхилення порівняно з попереднім періодом.

Висновки. На основі теоретичного аналізу концепцій, які містяться у науковій літературі з питань впливу фінансової стабільності транснаціональних банків на розвиток світової економіки, здійснено співставний аналіз основних показників фінансової стабільності ТНБ. Посилення пруденційного банківського нагляду з урахуванням оновлених принципів стабільності банків та банківських систем у стандарті «Базель-III» у доповнення до попередніх стандартів «Базель-I» та «Базель-II» у посткризовий період розвитку світової економіки позначилось зниженням загальної доходності активів ТНБ.

Результати розрахунків та здійсненого співставного аналізу дають змогу зробити висновок, що у посткризовий період ТНБ демонструють у цілому високі показники фінансової стабільності. Фінансова стабільність ТНБ має тенденцію покращуватись у посткризовий період. Однак більшість досліджуваних банків потребують підвищення прибутковості та ефективності менеджменту для забезпечення фінансової стабільності на глобальному ринку. Значна диференціація показників фінансової стабільності серед системно-важливих банків світу пов'язана з підвищеними вимогами щодо їх фінансової стабільності з боку інститутів

макропруденційного нагляду, що обумовлює необхідність удосконалення їх стратегії на глобальному ринку у порівнянні з іншими ТНБ.

Список використаних джерел

1. Acharya V. Do Global Banks Spread Global Imbalances? Asset-Backed Commercial Paper during the Financial Crisis of 2007–09 / V.V. Acharya, Ph. Schnabl // IMF Economic Review, August. – 2010. – Volume 58. – Issue 1. – Pp 37–73.
2. Azis I.J. Managing Elevated Risk Global Liquidity, Capital Flows, and Macroprudential Policy—An Asian Perspective / I.J. Azis, H.S. Shin (eBook). Asian Development Bank, Springer Open, 2015. – 129 p.
3. Bruno V. Globalization of corporate risk taking / V. Bruno, H.S. Shin // Journal of International Business Studies. – 2014. – Т. 45. – №. 7. – С. 800–820.
4. Bruno V. Capital flows and the risk-taking channel of monetary policy / V. Bruno, H.S. Shin // Journal of Monetary Economics. – April 2015. – Volume 71. Pp. 119–132.
5. Chorafas D.N. Basel III, the Devil and Global Banking / D. N. Chorafas. Palgrave Macmillan 2012. – 285 p.
6. Dermine J. Bank Corporate Governance, Beyond the Global Banking Crisis / J. Dermine // Financial Markets, Institutions & Instruments. Volume 22, Issue 5. December 2013 . Pages 259–281.
7. Forbes 2006. The World's Biggest Public Companies http://www.forbes.com/lists/2006/18/Banking_Rank_1.html.
8. Forbes 2008. The World's Biggest Public Companies. The Global 2000. http://www.forbes.com/lists/2008/18/biz_2000global08_The-Global-2000_Company.html.
9. Forbes 2013. 10th Annual Global 2000: The World's Biggest Public Companies <http://www.forbes.com/sites/forbespr/2013/04/17/forbes-2013->

10th-annual-global-2000-the-worlds-biggest-public-companies/#10e71e16120e.

10. Forbes 2016. The World's Biggest Public Companies <http://www.forbes.com/global2000/list>.
11. Smith R.C. Global banking / R.C. Smith, I. Walter, G. DeLong. – Oxford University Press, 2012. – 445 p.
12. Whelan K. Global imbalances and the financial crisis / K. Whelan. University College Dublin. School of Economics, 2010-04. Available at: <http://hdl.handle.net/10197/2646>.
13. Буряк А.В. Метод фінансових коефіцієнтів як інструмент оцінки ефективності діяльності українських банків // Економічний часопис—XXI. – 2011. – №11–12. – С. 61–63.
14. Гальперіна Л.П. Фінансові чинники стратегій ТНК на глобальному ІТ-ринку / Л.П. Гальперіна, Л.І. Лук'яненко, А.Ю. Яценко // Інвестиції: практика і досвід. – 2015. – № 24. – С. 89–94.
15. Коваленко В. В. Ефективність банківської системи в умовах глобальної конкуренції / В.В. Коваленко, О.Г. Коренева. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua>. – С.140–144.
16. Козюк В.В. Монетарні засади глобальної фінансової стабільності: Монографія / В.В. Козюк. – Тернопіль: ТНЕУ, "Економічна думка", 2009. – 728 с.
17. Кузнєцова Л.В. Вплив глобалізаційних процесів на фінансову стійкість банківської системи / Л.В. Кузнєцова, В.В. Коваленко // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – №2 (128). – С. 264–271.
18. Показатели финансовой устойчивости: руководство по составлению. - Вашингтон, округ Колумбия, США. Международный валютный фонд, 2007. – 312 с.
19. Ремньова Л.М. Управління фінансовою стійкістю банківських установ у сучасних умовах / Л.М. Ремньова, Л.М Дядечко // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2011. – № 6 (51), ч. 2. – С.249–252.

20. Управлінський облік і аналіз у банках: навч. посіб. / І.М. Парасій-Вергуненко, В.Б. Кириленко, Т.В. Ларікова; ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". – К. : КНЕУ, 2012. – 644 с.
21. Юрчишена Л.В. Оцінка фінансової стійкості комерційного банку / Л.В. Юрчишена, С.В. Подолян // Регіональна бізнес-економіка та управління. – 2013. – № 3 (39). – С. 72–79.